

УДК 37.017.4-049.5:304.3:316.62 (477)

ДОСВІД НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА НА ПРИКЛАДІ СОЮЗУ ПОЛЬСЬКОГО ХАРЦЕРСТВА

Белан В. Ю.

У статті подано досвід національно-патріотичного виховання громадських організацій Республіки Польща на прикладі Союзу польського харцерства, розкрито їх роль та діяльність у процесі формування патріотичного та шанобливого ставлення до своєї мови, нації, Батьківщини та культури. Також у статті вказується роль родини та школи у патріотичному вихованні підростаючого покоління.

Ключові слова: громадський рух, родина, Батьківщина, громадські організації, харцери, харцерство, Союз польського харцерства, національно-патріотичне виховання.

В статье представлен опыт национально-патриотического воспитания общественных организаций Республики Польша на примере Союза польского харцерства, раскрыта их роль и деятельность в процессе формирования патриотического и уважительного отношения к своему языку, нации, Родине и культуре. Также в статье указывается роль семьи и школы в патриотическом воспитании подрастающего поколения.

Ключевые слова: общественное движение, семья, Родина, общественные организации, харцеры, харцерство, Союз польского харцерства, национально-патриотическое воспитание.

The article presents the experience of national-patriotic educational work of NGOs in Poland exemplified by Związek Harcerstwa Polskiego (Union of Polish "harcers" – an analogue of scouts). It reveals their role and activities in the formation of patriotism and respect for their language, nation, Motherland and culture. The article also highlights the role of family and school in the patriotic education of the younger generation.

Key words: public movement, family, Motherland, NGOs, harcerze, harcerstwo, Związek Harcerstwa Polskiego, national-patriotic education.

Постановка проблеми. Проблема патріотизму, любові та поваги до Батьківщини для Польщі є не менш ваговою, і так само певною мірою віковою, як і для України. У цілому проблема формування виховання, за твердженням польської вченої Габрієли Кобєли, є і буде основною для розвитку людства. За твердженням іншої польської вченої Малгожати Цзиж, формування патріотичних засад є основою для культурної та національної ідентифікації людини як такої і сприяє підготовці до життя у суспільстві. Окрім того, національно-патріотичне виховання сприяє підготовці молодого підростаючого покоління до виконання різних соціальних ролей і формуванню взаємозв'язків з Батьківщиною. До того ж є універсальною цінністю для суспільства. Саме національно-патріотичне виховання має поступово закладатися у людині через дидактично-виховну діяльність, бо, як відомо, патріотами не народжуються – ними стають. Водночас передача патріотизму через виховні процеси є обов'язком кожного вчителя, незалежно від віри і політичних переконань [1; 2].

Як зазначено у Законі Республіки Польща "Про систему освіти" від 7-го вересня 1991 року, патріотичне навчання та виховання сприяє розвитку у молодих людей почуття відповідальності, любові до Батьківщини, і поваги до культурної спадщини Польщі, за одночасної відкритості та шанобливого ставлення до культурних цінностей Європи та світу. Як зазначено у статті 4 даного Закону, за формування основ патріотичного виховання у підростаючого покоління відповідає родина (сім'я), як основний суспільний осередок, школа, різноманітні громадські організації (з-поміж них, вагоме місце у формуванні людини-патріота своєї держави займає Союз польського харцерства), а також костел і різноманітні осередки суспільної комунікації.

Вагоме місце у формуванні патріотизму займає родина. Вона є фундаментом для прищеплення життєвих цінностей від самого народження людини, а також сприяє виробленню почуття відповідальності за спільне благо. Родина для свого вихованця є “малою Батьківщиною”, де він може почуватися безпечним. Важливим у родині є ставлення дорослих – батьків і дідусів до національних традицій, де діти, зважаючи на їхнє ставлення, будуть чинити так само.

Наступним важливим аспектом у формуванні патріотизму, як зазначає Закон, є школа. Школа повинна надати кожному своєму учню необхідні умови для його розвитку, щоб підготувати його до виконання у майбутньому своїх сімейних та громадянських зобов'язань, заснованих на принципах солідарності, демократії, терпимості, справедливості і свободи. Патріотичне виховання у школі залежить від ставлення вчителів і методів, які вони використовують. Окрім того, надзвичайно важливим аспектом патріотичного виховання у школі варто відмітити шкільні церемонії, у яких діти та молодь беруть участь. Це різного роду державні та шкільні урочистості, в основі яких закладена повага до національних символів, таких як гімн, герб і прапор. Величезне значення також мають проведені у школах дні національної пам'яті, під час яких можна дізнатися про місця національної пам'яті, різні важливі національні свята і побачити цікаві малюнки та фотографії.

До того ж патріотичному вихованню сприяють краєзнавчі екскурсії, організовані вчителями з відповідних предметів. Під час них можна насолодитися красою рідної землі і багатством ландшафтів. Завданням школи є підготовка дітей і молоді до активної участі в суспільному житті, до безкорисливого служіння своїй країні і боротьби за справедливість і соціальний прогрес. Школа покликана об'єднати теоретичні знання з практикою. Сьогодні вона стоїть перед важливим завданням – дати молодим людям можливість брати активну участь у створенні цінностей, які збагачують економіку і культуру нації. У цьому процесі важливим є виховання любові до праці через працю. Школа має сприяти ідейно-моральному та патріотичному розвитку у молоді. У процесі навчання школа готує молодих людей до оцінки та шанобливого ставлення до національних традицій. Знання історії Батьківщини відіграє важливу роль у формуванні людської свідомості [3; 8].

У той же час громадські організації, так само, як і школа, мають сприяти формуванню патріотичних основ, які сприяють національній та культурній ідентифікації особистості. Серед них варто виділити Союз польського харцерства (далі – СПХ) як однієї з найвагомійших польських молодіжних громадських організацій, яка сприяє національно-патріотичному вихованню підростаючого покоління. Варто нагадати, що СПХ було визнано організацією, яка має найвищу соціальну значущість в силу свого освітнього та патріотичного характеру.

Саме по собі харцерство, від якого бере свій початок Союз польського харцерства, на теренах тогочасної Польщі з'явилося ще у 1909 році, коли до Польщі дійшли перші відомості про існування скаутингу. Перші скаутські дружини та інструктори з'явилися у 1910 році, а систематичне навчання та виховання у скаутських групах розпочалося з 1911 року. Харцерство – це не тільки організація або група організацій, це насамперед суспільний рух і виховна система. Часто побутує твердження, що харцерство – це польська версія скаутингу, яке є не лише не має ґрунту, але навіть помилковим. Це у своїх працях підкреслювали відомі польські науковці-дослідники харцерства, такі як Вацлав Блажеєвські (1935 р.), Станіслав Седлачек (1936 р.), а також Єжи Гай (1966 р.) [4; 5].

У той же час інший польський дослідник харцерства Александр Камінські у 1935 році, вказуючи на різницю між харцерством та скаутингом, звертав увагу на те, що англійський скаутинг здебільшого можна віднести до різновиду видатної гри, а польське харцерство прагне, аби за допомогою добре організованої форми гри якнайкраще підготувати молодь до виконання своєї ролі у житті суспільства. На його думку, харцерство є оригінальною польською системою і у певному сенсі неповторною, яка у даний момент проходить жорстке випробування часом [6].

Союз польського харцерства є виховним, патріотичним, добровільним та самостійним об'єднанням для всіх без винятку. Виховання у СПХ спирається на моральні норми, що беруться із загальних, культурних та етичних цінностей християнства, виховуючи повагу до кожної людини. За свою мету Союз польського харцерства ставить служіння Богу, Польщі, а також своїм батькам. Окрім того,

патріотичному вихованню у СПХ сприяє символіка даної організації: харцерський Хрест, прапор, штандарт харцерської дружини (команди), а також національні та народні пісні. Важливими елементами скаутського виховної діяльності є муштра і краєзнавство, корисні в процесі підготовки до військової служби.

До завдань СПХ можна віднести:

- розробка відповідних підходів до навчання і роботи, а також вміла організація дозвілля і відпочинку;
- організація зухом (молодшим харцером) і харцером активної участі у культурному житті суспільства та рідного краю;
- виховання почуттів гордості і шанобливого ставлення до традицій та історії власного народу;
- створення умов для всебічного розвитку людського потенціалу;
- поширення у суспільстві таких цінностей, як свобода, істина, справедливість, демократія, самоврядування, рівність, толерантність і дружба;
- поширення знань про природу, екологію та формування необхідного контакту з природою.

Місією Союзу польського харцерства є виховання молоді, і підтримка у її всебічному розвитку та формуванні характеру через поставлені завдання.

Для початку більш детально обговоримо місію СПХ. Підтримка молоді у її всебічному розвитку полягає у тому, що кожен представник Союзу має розвиватися і вчитися, а не “стояти на місці” і мати змогу подолати будь-які недоліки та обмеження. Таким чином, СПХ вчить людей бути більш впевненим у собі і заохочувати молоду людину взяти на себе відповідальність за свої рішення, дії та саморозвиток.

Крім того, опорою патріотичного виховання у Союзі польського харцерства є освіта, зокрема громадянська. Загалом СПХ має на меті виховати свідомих громадян – людей, які усвідомлюють свої права та обов’язки, цікавляться справами рідного краю, турбуються про його майбутнє, відчувають за неї відповідальність, беруть участь у суспільному житті, активно співпрацюють у плані створення спільнот. Такі люди знають, що деякі важливі справи “самі по собі не робляться”, не бояться проявляти і переймати ініціативу та брати справи у свої руки. Вони розуміють, що політика не обов’язково має бути “болотом”, за умови, що нею займаються компетентні та порядні люди. Незалежно від того, ким вони хочуть бути в майбутньому, у своїх планах свідомі громадяни не забувають про те, що корисно для Польщі та інших людей. Вони пам’ятають, що місія наступних поколінь – аби активно впливати на форму суспільного життя у Польщі, головним чином задля побудови громадянського суспільства.

Виховання у СПХ спирається на моральні норми, що беруться із загальних, культурних та етичних цінностей християнства, виховуючи повагу до кожної людини. У той же час патріотичне виховання у Союзі польського харцерства передається через любов до Батьківщини, знання власної історії, поваги до власної культурної спадщини та природних ресурсів, шанобливого ставлення до власних свят і традицій. Вагоме місце у СПХ належить екологічному патріотизму, тобто любові до власної землі та її природних ресурсів, а не нищення та бездумне використання Землі, на якій ми всі живемо.

У СПХ є й свої правила виховання, згідно з якими людина, яка формується відповідно до цінностей, прийнятих у скаутському русі, вирізняється братськими відносинами до інших, дружнім і щирим ставленням до всіх людей, готовністю і здатністю безкорисливо служити іншим, Богу та Польщі, а також постійно працювати над собою, формуючи і вдосконалюючи власну особистість при цьому. Вона готова вимагати від себе більшого, навіть якщо інші цього не роблять. Згідно з Харцерським Статутом харцер має:

- **служити Богу** – виникає у результаті віри або особистого ставлення до духовних цінностей життя, таких як: любов, істина, добро, справедливість, свобода, краса, дружба, братерство, надія;
- **служити Польщі** – виникає у результаті почуття національної та культурної належності, любові до Батьківщини, національної гідності, поваги до держави та її історії;
- **служити собі та іншим** – виникає у результаті особистої відповідальності за індивідуальний розвиток і з особистого ставлення до суспільства, почуття відпові-

дальності за сім'ю, місцеву громаду, країну та світ, а також з поваги до інших та світу природи.

Загалом харцерство як суспільний рух формує людину як:

• **патріота** – знати своє коріння та історію рідного краю;

• **свідомого громадянина** – люди пам'ятають, що їхня місія поколінь полягає в тому, щоб активно впливати на форму суспільного життя в Польщі, головним чином для побудови громадянського суспільства [7].

Висновки. Отже, можемо зробити висновки, що громадські організації у Польщі є однією з основ сприяння патріотичному вихованню серед молодого підростаючого покоління. На прикладі Союзу польського харцерства як однієї з найдієвіших польських громадських організацій переконаємося, наскільки вищезазначене твердження відповідає дійсності. Окрім того, вагоме місце у формуванні патріотизму належить родині та школі.

Література

1. Gabriela. Patriotyzm polski – wychowanie patriotyczne / Kobiela Gabriela // Studia Warmińskie, T. 41/42 (2004/2005). – S. 391–399.
2. Małgorzata Czyż. Edukacja patriotyczna [Електронний ресурс] / Czyż Małgorzata. – Режим доступу: <http://www.szkolnictwo.pl/index.php?id=PU8428>. – Назва з екрана.
3. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19910950425>. – Назва з екрана.
4. Błażejowski W. Historia harcerstwa polskiego / W. Błażejowski. – Warszawa, 1935.
5. Sedlaczek S. Geneza skautingu i harcerstwa / S. Sedlaczek. – Warszawa, 1936.
6. Kamiński A. Krąg Rady / A. Kamiński. – Katowice, 1935.
7. Діяльність та місія Союзу польського харцерства. Офіційна сторінка Харцерської школи порятунку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zhp.pl/ozhp/misja-zhp/>. – Назва з екрана.
8. Mariusz Sztaba. Wychowanie patriotyczne dziś. [Електронний ресурс] / Sztaba Mariusz. – Режим доступу: <http://www.niedziela.pl/artukul/18959/Wychowanie-patriotyczne-dzis>. – Назва з екрана.